

OPUSZCZENI – UCHODźCY W TURCJI POZBAWIENI OCHRONY

Kim jest uchodźca?

Zgodnie z międzynarodowym prawem, termin „uchodźca” odnosi się do jakiegokolwiek osoby, która przebywa poza swoim krajem pochodzenia i która ma podstawy, aby obawiać się prześladowania z powodu rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych i z tego powodu nie ma możliwości lub nie chce wrócić do tego kraju. Najważniejsze instrumenty prawne dotyczące uchodźców to Konwencja Genewska z 1951 roku i Protokół Nowojorski z 1967 roku.

Kim jest osoba ubiegająca się o przyznanie statusu uchodźcy?

Osoba ubiegająca się o przyznanie statusu uchodźcy to osoba, która ubiega się o objęcie ochroną międzynarodową, ale która nie została formalnie uznana za uchodźcę. Zwykle określa się tym terminem osobę, która oczekuje na przyznanie statusu uchodźcy przez rząd lub przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR). Takie osoby, mimo, że nie posiadają statusu uchodźcy, nie mogą być zmuszane do powrotu do swojego kraju, a ich prawa muszą być szanowane. Jeżeli status uchodźcy nie zostanie przyznany ubiegającej się o niego osobie, zostaje ona skierowana do kraju pochodzenia, zgodnie z międzynarodowymi standardami praw człowieka.

Kim jest osoba potrzebująca międzynarodowej ochrony?

Osoby, które wymagają międzynarodowej ochrony to uchodźcy i osoby ubiegające się o przyznanie statusu uchodźcy, jak również osoby, które nie powinny być wydalone zgodnie z fundamentalną zasadą *non-refoulement*, czyli takie, które po powrocie do kraju pochodzenia mogłyby być narażone na tortury, ryzyko utraty życia, ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub kary, czy też inne naruszenia praw człowieka.

1. Wstęp

Ósmego grudnia 2007 roku tureckie i międzynarodowe media podały informację o odkryciu ciał na zachodnim wybrzeżu Turcji (nieдалеко portowego miasta Izmir) ciał po tym, jak zatona łódź przewożąca dziesiątki osób próbujących przedostać się do Grecji. Podczas kolejnych dni liczba ofiar wzrosła do 50. Przyпуска się, że statek był nadmiernie zatoczony; całkowita liczba osób, które straciły życie w katastrofie jest nieznaną. Ta tragedia pokazuje desperację osób, które starają się dostać do Europy.

Turcja utrzymała ograniczenie geograficzne Konwencji Genewskiej i odmawia uznania osób pozaeuropejskiego pochodzenia za uchodźców. Powoduje to skomplikowaną sytuację prawną, w której osoby, które powinny uzyskać status uchodźcy lub osoby ubiegającej się o status uchodźcy, nie są objęte odpowiednią ochroną. Pomimo to, Turcja pozostaje miejscem azylu dla tysięcy osób spoza Europy (7,650 wniosków o przyznanie statusu uchodźcy w roku 2007 i 12,980 wniosków w 2008).

Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że duża grupa osób, wymagających międzynarodowej ochrony nie otrzymuje jej, ponieważ tureckie standardy przyznawania statusu uchodźcy lub osoby ubiegającej się o status uchodźcy odbiegają od przyjętych standardów międzynarodowych. Takie osoby nie mają dostępu do opieki zdrowotnej, możliwości uzyskania zakwaterowania oraz pracy, a ponadto Amnesty International przypuszcza, że część tych osób zostaje zmuszona do opuszczenia Turcji i wydalona do kraju pochodzenia wbrew zasadzie *non-refoulement*.

Amnesty International apeluje do władz Turcji o zniesienie geograficznego ograniczenia Konwencji Genewskiej, co umożliwiłoby wszystkim osobom potrzebującym ochrony międzynarodowej ubieganie się o przyznanie statusu uchodźcy i zapewniłoby poszanowanie ich praw. Ponadto Amnesty International wzywa Unię Europejską do wsparcia Turcji w tym zakresie i do współdziałania na rzecz zapewnienia ochrony potrzebującym jej osobom.

2. Tło

Turcja jest sygnatariuszem Konwencji Genewskiej; utrzymuje wciąż jednak ograniczenie geograficzne, zgodnie z którym jedynie osoby pochodzące z Europy mogą być uznane za uchodźców. Jednostką odpowiedzialną za wydawanie decyzji odnośnie takich osób jest Biuro Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (UNHCR), a w przypadku pozytywnej decyzji, uchodźcy przesiedlani są z Turcji do krajów trzecich. Turcja wprowadziła jednak dodatkową wewnętrzną procedurę azylową, w ramach której decyzje UNHCR muszą zostać zatwierdzone przez tureckie władze. Decyzje władz tureckich nie zawsze pokrywają się z decyzjami UNHCR.

Obecnie brak jest wewnętrznych przepisów, które precyzowałyby podejście rządu do uchodźców lub osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy. Osłabia to znacznie pozycję osób potrzebujących ochrony międzynarodowej.

3. Dostęp do procedur azylowych

Podstawą międzynarodowego prawa azylowego jest zasada *non-refoulement*, czyli zakaz wydalania osób do krajów, w których mogłyby być łamane ich prawa człowieka. Zawiera się w tym także zobowiązanie do umożliwienia dostępu do sprawiedliwej i efektywnej procedury azylowej, jeżeli istnieje niebezpieczeństwo łamania praw człowieka. W Turcji wciąż istnieją prawne i praktyczne ograniczenia uniemożliwiające dostęp do procedur azylowych. Osobom ubiegającym się o przyznanie statusu uchodźcy rutynowo odmawia się wstępu do kraju i rozpoczęcia procedur azylowych albo wydalają się je za nielegalny pobyt w Turcji. Ponadto Tureckie władze nie dają obywatelom krajów europejskich, które mogą potrzebować międzynarodowej ochrony, dostępu do procedur azylowych. Osoby te najczęściej przybyły do Turcji z krajów takich jak Bułgaria, Bośnia, Hercegowina czy Czeczenia. W odpowiedzi na fale przybywających osób, tureckie władze utworzyły obozy, w których osoby te zostały zakwaterowane. Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że żadna z pośród poszukujących ochrony osób z Europy nie otrzymała statusu uchodźcy, a większość osób, co do których istnieje przypuszczenie, że mogą wymagać ochrony międzynarodowej nie ma dostępu do procedury azylowej (w szczególności dotyczy to osób z Czeczenii).

Zastrzeżenia Amnesty International budzi też fakt, że osobom, które mogą potrzebować międzynarodowej ochrony, rutynowo odmawia się możliwość wystąpienia o nadanie statusu uchodźcy na granicach i po przybyciu na lotnisko. Zgodnie z międzynarodowymi standardami każda osoba ubiegająca się o objęcie międzynarodową ochroną powinna mieć dostęp do sprawiedliwej i efektywnej procedury azylowej. Dotyczy to osób przebywających na terytorium danego kraju i w obrębie jego jurysdykcji, wliczając w to wody terytorialne oraz inne miejsca, znajdujące się praktycznie pod kontrolą tego państwa lub jego funkcjonariuszy.

Obywatelom Iraku, potrzebującym ochrony międzynarodowej, odmawiano dostępu do procedur azylowych oraz wstępu na terytorium Turcji (na lotnisku w Istambule i na posterunkach granicznych) pomimo tego, iż po powrocie do kraju pochodzenia, groziła im śmierć lub poważne naruszenia praw człowieka w sytuacji, gdy będą musieli powrócić do Iraku.

Osoby przebywające w strefach tranzytowych na lotniskach nie tylko nie mają dostępu do procedur azylowych, ale również do kontaktu z UNHCR, organizacjami pozarządowymi i prawnikami. Sytuacja ta została potwierdzona Amnesty International przez urzędników, którzy twierdzą, że strefy tranzytowe nie należą do terytorium Turcji. Taki punkt widzenia stoi w sprzeczności z prawem międzynarodowym.

Osoby ubiegające się o objęcie ochroną międzynarodową i uchodźcy są standardowo aresztowane i zatrzymywane za nielegalny wjazd na terytorium kraju, za przebywanie poza obszarem na terenie którego wolno im przebywać, lub za próbę nielegalnego opuszczenia terytorium Turcji. Zgodnie z tureckim prawem są to przestępstwa. W praktyce osoby te są przetrzymywane w tzw. „Domach Gościnnych dla Cudzoziemców” (Foreigners’ guest-houses), gdzie teoretycznie mogą ubiegać się o przyznanie statusu uchodźcy, w praktyce jednak w większości przypadków nie jest to możliwe ze względu na brak procedur prawnych w takiej sytuacji. Istnieją udokumentowane przypadki łamania praw osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową (na przykład poprzez przymusowe wydalanie do kraju pochodzenia).

Wydaje się, że w takich sytuacjach jedynie odwoływanie się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przynosi skutki, aczkolwiek organizacje pozarządowe uważają, że nawet postanowienia Trybunału nie zawsze są respektowane. Co więcej, Amnesty International otrzymało informację, że w 2007 roku ponad 2000 osób zatrzymanych przez żandarmerię zostało deportowanych bez możliwości ubiegania się o przyznanie statusu uchodźcy.

Zatrzymane osoby bardzo często nie otrzymują niezbędnych informacji o tym, jak należy ubiegać się o przyznanie statusu uchodźcy. Istnieją ulotki w kilku językach zawierające te informacje, ale podejrzewa się, że nie są one dostępne w miejscach, gdzie przetrzymywane są osoby, które mogą wymagać międzynarodowej ochrony. Jeden z urzędników twierdził informację, że ulotki nie są dostępne, ponieważ, jak mówił, procedura ubiegania się o przyznanie statusu uchodźcy jest ogólnie znana. Sytuację komplikuje fakt, że często brakuje tłumaczy, którzy zapoznaliby obcokrajowców z procedurami azylowymi.

Zgodnie z międzynarodowymi standardami osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy, powinny mieć możliwość kontaktu z prawnikiem, i chociaż teoretycznie takie procedury istnieją, w praktyce możliwość ta jest bardzo ograniczona. Spowodowane jest to brakiem tłumaczy, którzy udzieliliby informacji, dlatego osoby łamiące prawo paszportowe (Passport Law) są aresztowane i o co są oskarżone. Jeżeli osoby takie nie zostaną oskarżone, ale zamiast tego są przetrzymywane w areszcie, nie mają, zgodnie z tureckim prawem, możliwości kontaktu z pracownikiem. Problem ten jest wzmożony przez fakt, że funkcjonariusze policji często nie informują prawników, że osoby, które mogą wymagać międzynarodowej ochrony są przetrzymywane w „domach gościnnych”. Dostęp do procedur azylowych bywa także ograniczony za sprawą funkcjonariuszy policji, którzy odmawiają przyjęcia aplikacji o nadanie statusu uchodźcy.

Z informacji Amnesty International wynika, że niezgodnie z obowiązującym w Turcji prawem, zdarza się, że na granicy irańskiej osoby, które mogą wymagać międzynarodowej ochrony są deportowane bez uruchomienia żadnych procedur prawnych lub możliwości ubiegania się o przyznanie statusu uchodźcy. Zgodnie z zeznaniami, niektóre osoby były zatrzymywane i deportowane do Iranu nawet trzykrotnie zanim umożliwiono im wstęp do Turcji i przekroczenie granicy. Jeden z urzędników potwierdził istnienie pomiędzy Iranem i Turcją umowy, która umożliwia zawrótce każdej osoby, co do której istnieje podejrzenie, że przekroczyła granicę nielegalnie i która znajduje się w promieniu 50 km od granicy z Iranem. Istnieją podstawy, aby sądzić, że takie nielegalne deportacje mają także miejsce w pobliżu granicy z Irakiem.

4. Prawa osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową i uchodźców

4.1 Procedury RSD

Prawa osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy i uchodźców w obszarze procedur azylowych są także łamane. Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy nie mają dostępu do sprawiedliwych i satysfakcjonujących państwowych procedur nadawania statusu uchodźcy. Dostęp tych osób do edukacji, opieki zdrowotnej, pracy i odpowiedniego zakwaterowania jest ograniczony. Osoby takie są zmuszane do powrotu do kraju pochodzenia, gdzie mogą być łamane ich prawa człowieka.

Procedura przyznawania statusu uchodźcy (Refugee Status Determination – RSD) to mechanizm, który pozwala stwierdzić, czy osoba ubiegająca się o objęcie ochroną międzynarodową spełnia kryteria nadawania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją Genewską lub statutem UNHCR. Co prawda nie ma

obowiązku, aby kraje wprowadziły procedurę RSD, ale jest ona nierozłączna ze zobowiązaniami zawartymi w Konwencji Genewskiej i innych dokumentach prawnych dotyczących praw człowieka.

Amnesty International stwierdziła, że procedury azylowe w Turcji nie odpowiadają międzynarodowym standardom, szczególnie jeżeli chodzi o rodzaj podmiotów odpowiedzialnych za przeprowadzanie procedury azylowej, dostęp do porad prawnych, możliwość odwołania się od negatywnej decyzji i przekazywanie informacji o decyzjach.

Podstawowym wymogiem dla jednostek zajmujących się kwestią przyznawania azylu jest to, że powinny być one niezależnym i wyspecjalizowanym organem, podejmującym kompetentne decyzje w oparciu o bezpośredni wywiad z osobą aplikującą. W Turcji za przeprowadzanie procedur RSD odpowiedzialne jest Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, a dokładnie Departament Granic i Azylu (Department of Foreigners Borders and Asylum). W 2008 roku jedynie Prowincja Istambuł miała prawo do wydawania decyzji odnośnie przyznawania statusu uchodźcy, podczas gdy w pozostałych przypadkach wywiady RSD były przeprowadzane przez lokalne władze, a decyzje podejmowane były przez ministerstwo w Ankarze. Przeprowadzanie takich rozmów należy do obowiązków funkcjonariuszy policji; niezależność i skuteczność tego typu procedury są wątpliwe. Często funkcjonariusze policji nie są odpowiednio przeszkoleni do przeprowadzania rozmów i podejmowania decyzji.

Osoby ubiegające się o status uchodźcy powinny mieć dostęp do wsparcia prawnego na wszystkich etapach procedury azylowej. Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że tureckie przepisy nie zapewniają takiego wsparcia. Możliwość uzyskania porad prawnych jest ograniczona, a osoby ubiegające się o status uchodźcy nie są informowane o tym, jak mogą uzyskać wsparcie prawne.

W praktyce przebieg wywiadów RSD różni się znacznie w poszczególnych prowincjach. Istnieją także wątpliwości co do poufności takich rozmów, które często nie są prowadzone w odosobnieniu. Zdarza się, że kilka rozmów jest przeprowadzanych jednocześnie w tym samym pokoju. Ponadto często brakuje tłumaczy, którzy umożliwiliby aplikantom złożenie wniosków. Jeden z urzędników policji w Van poinformował Amnesty International, że dostępni są jedynie tłumacze z języków: farskiego, arabskiego i kurdyjskiego.

W chwili obecnej nie istnieje system gromadzenia informacji na temat krajów pochodzenia. Informacje te są kluczowe przy weryfikacji wniosków i ocenie ryzyka w przypadku powrotu do kraju. Przy braku takich informacji osoba przeprowadzająca wywiad RSD nie może podjąć prawidłowej decyzji odnośnie ochrony międzynarodowej. W konsekwencji, Amnesty International uważa, że procedury RSD są niesprawiedliwe.

Państwowe przepisy azylowe określają, że osoby ubiegające się o status uchodźcy powinny być informowane w formie pisemnej o pozytywnym lub negatywnym rozpatrzeniu ich wniosku. Wymóg ten często nie jest spełniany, a osoby takie są deportowane bez żadnej pisemnej informacji lub możliwości odwołania się do decyzji.

Podstawą poprawnych procedur RSD jest możliwość odwołania się od decyzji do kompetentnych i niezależnych organów. Amnesty International uważa, że w Turcji nie ma takiej możliwości, ze względu na źle skonstruowany system odwołań. Ponadto aplikanci nie są informowani w odpowiedni sposób o

decyzjach kolejnych instancji, a deportacje przeprowadzane są często zanim jeszcze sąd wyda orzeczenie co do ich słuszności.

Niepokojący jest także fakt, że przyspieszone procedury przyznawania statusu uchodźcy nie są przeprowadzane w prawidłowy sposób. Przyspieszona procedura przewidziana jest między innymi dla osób aresztowanych za nielegalne przekroczenie granicy z Turcją i nielegalną próbę opuszczenia kraju, osób, które popełniły przestępstwo, oraz osób, które uprzednio ubiegały się już o ochronę międzynarodową. W przypadku przyspieszonej procedury, osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy są przetrzymywane w areszcie, a sama procedura powinna trwać do 5 dni. Czas na złożenie aplikacji to tylko 2 dni, co w praktyce oznacza, że osoby ubiegające się o przyznanie statusu uchodźcy nie mają możliwości skorzystania z pomocy organizacji pozarządowych i prawników. Część osób twierdziła, że nie były informowane o decyzjach, które zapadały, oraz że były zmuszane do podpisywania dokumentów w języku, którego nie rozumiały. W skrajnych przypadkach osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy były przetrzymywane w areszcie przez wiele miesięcy i wypuszczane bez uzyskania decyzji odnośnie ich statusu.

4.2 Dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji, pracy i odpowiedniego zakwaterowania

Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy mają bardzo ograniczony dostęp do świadczeń ekonomicznych i socjalnych. Jeżeli chodzi o opiekę zdrowotną, przepisy mówią jasno, że kraj nie jest zobowiązany do świadczenia jej uchodźcom i osobom ubiegającym się o przyznanie statusu uchodźcy. Jeżeli chodzi o prawo do pracy, chociaż teoretycznie możliwe jest uzyskanie pozwolenia na pracę, procedura ta jest na tyle nieskuteczna, że uchodźcy i osoby ubiegające się o przyznanie statusu uchodźcy nie mają możliwości legalnej pracy w Turcji.

Osoby ubiegające się o objęcie ochroną międzynarodową i uchodźcy mają dostęp do świadczeń jedynie w mieście, w którym mają prawo rezydować. W konsekwencji wszystkie takie osoby muszą posiadać ważne pozwolenie na pobyt. Pozwolenie jest także wymagane dla każdego członka rodziny osoby ubiegającej się o objęcie ochroną międzynarodową lub uchodźcy. Takie pozwolenie kosztuje około 300 lirów (ok. 150 EUR), co oznacza, że wielu uchodźców i osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy nie jest w stanie opłacić takiej kwoty i z tego powodu nie mają dostępu do świadczeń. Istnieje możliwość zwolnienia z tej opłaty, ale korzysta się z niej niezwykle rzadko.

Zgodnie z międzynarodowym prawem uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy powinny mieć taki sam dostęp do świadczeń ekonomicznych jak pozostała część społeczeństwa. Zgodnie z tureckimi przepisami pokrycie kosztów opieki zdrowotnej jest obowiązkiem uchodźcy lub osoby ubiegającej się o przyznanie statusu uchodźcy. Jeżeli nie jest to możliwe, UNHCR jest odpowiedzialne za dostarczenie odpowiedniego wsparcia. Z informacji pozyskanych przez Amnesty International wynika, że dostęp do opieki zdrowotnej różni się znacznie w zależności od regionu/miasta.

Władze tureckie są zobowiązane na mocy Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych i Konwencji o Prawach Dziecka do zapewnienia odpowiedniej edukacji dla wszystkich dzieci znajdujących się pod ich jurysdykcją. W szczególności dotyczy to zapewnienia edukacji podstawowej dzieciom bez względu na ich status prawny lub status ich rodzin lub opiekunów. Istnieją jednak przeszkody, które ograniczają dostęp do edukacji. Chociaż generalnie dzieci z rodzin uchodźców lub osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy miały dostęp do edukacji, to był on jednak uzależniony od zarejestrowania się rodziny w wyznaczonym mieście i uzyskania odpowiednich pozwoleń na pobyt. Wielu rozmówców Amnesty International twierdziło, że biurokratyczne przeszkody uniemożliwiały dostęp dzieciom uchodźców i osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy do edukacji podstawowej. Dostęp do szkolnictwa średniego jest jeszcze bardziej ograniczony i często nie jest możliwe uzyskanie żadnego świadectwa ze względu na brak możliwości udokumentowania wcześniejszego wykształcenia.

Prawo do pracy jest chronione przez szereg międzynarodowych konwencji, które zostały przyjęte przez Turcję. Zgodnie z nimi, Turcja jest zobowiązana do podejmowania kroków mających na celu zapewnienie prawa do pracy każdemu, bez względu na pochodzenie. Osoby ubiegające się o objęcie ochroną międzynarodową i uchodźcy mogą starać się o pozwolenie na pracę po otrzymaniu oferty zatrudnienia. Aby takie pozwolenie zostało wydane, pracodawca musi udowodnić, że stanowisko nie może być obsadzone przez osobę tureckiego pochodzenia. Pracodawca musi też ponieść dodatkowe koszty związane z opłatami za tłumaczenie przysięgłe ich dokumentów. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, z którymi Amnesty International rozmawiała podczas pracy nad raportem, poinformowali, że do tamtego momentu tylko jedna osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy uzyskała pozwolenie na pracę. W związku z tym, wiele uchodźców i osób ubiegających się o status uchodźcy podejmuje pracę nielegalnie za bardzo niewielkie wynagrodzenie. Sytuację pogorsza fakt, że uchodźcy zwykle zobowiązani są do zamieszkania w prowincjonalnych miastach, gdzie brakuje ofert pracy.

Prawo do odpowiedniego miejsca zamieszkania jest zagwarantowane przez przyjęte przez Turcję dokumenty prawa międzynarodowego. Z informacji zebranych przez Amnesty International wynika, że chociaż państwo zapewnia czasami krótkoterminowe zakwaterowanie dla osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy, nie zapewnia ono zakwaterowania długoterminowego. Planuje się co prawda zbudowanie sześciu ośrodków umożliwiających zakwaterowanie do 750 osób, ale w momencie powstawania raportu nie istnieje żaden taki ośrodek. Ponadto istnieje podejrzenie, że ośrodki te nie będą spełniały międzynarodowych standardów. W związku z tym, że Państwo nie wspiera uchodźców i osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy w znalezieniu zakwaterowania, osoby te mieszkają zwykle w zatłoczonych i nieodpowiednio ogrzewanych budynkach, płacąc ogromne czynsze prywatnym najemcom.

4.3. Zatrzymania

Niezależnie od tego, że zatrzymane osoby nie mają często dostępu do procedury azylowej, już sam fakt zatrzymywania tych osób w areszcie budzi wątpliwości związane z prawami człowieka. Osoby te są często przetrzymywane przez długie okresy czasu bez wyraźnych podstaw, a dodatkowo nie istnieją przepisy określające maksymalny okres zatrzymania. Ochrona prawna normalnie przysługująca osobom zatrzymanym nie jest dostępna dla osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową i uchodźców. Zatrzymane osoby ubiegające się o przyznanie statusu uchodźcy nie mają dostępu do standardowych procedur przysługujących pozostałym wnioskującym. Dodatkowo uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy są często przetrzymywane w złych warunkach i nie otrzymują wystarczającej ilości pożywienia. Różne osoby donosiły też o przypadkach niewłaściwego traktowania ich przez policję i żandarmerię.

Zgodnie z Konwencją Genewską, osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy nie mogą być karane za nielegalny wjazd na terytorium kraju, do którego przybyły z państwa gdzie ich życie lub wolność były zagrożone. Zgodnie z międzynarodowymi standardami, uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy mogą być zatrzymywane tylko w szczególnych, ściśle określonych okolicznościach. Amnesty International z niepokojem stwierdza fakt, że uchodźcy i osoby ubiegające się o nadanie statusu uchodźcy są w Turcji zatrzymywane z powodów nie przewidzianych przez międzynarodowe standardy, i że nie istnieje procedura określania konieczności i proporcjonalności zatrzymania.

Amnesty International jest także zaniepokojona faktem, że wiele pogwałceń praw osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy i uchodźców jest związane z brakiem odpowiedniej opieki prawnej przysługującej zatrzymanym. Osoby przebywające w „Domach Gościennych dla Cudzoziemców” są określane przez władze tureckie jako objęte nadzorem, a nie jako zatrzymane, co uniemożliwia im korzystanie z gwarancji prawa międzynarodowego odnoszących się do zatrzymanych. Lokalne organizacje pozarządowe często nie otrzymują pozwolenia na spotkanie z uchodźcami i osobami ubiegającymi się o przyznanie statusu uchodźcy. Osoby te nie mają też żadnej możliwości zakwestionowania zgodności z prawem ich zatrzymania.

Amnesty International otrzymywała doniesienia o nieodpowiednim traktowaniu i torturowaniu zatrzymanych osób. Dotyczy to zarówno osób przetrzymywanych w „Domach Gościennych” jak i osób zatrzymanych w aresztach żandarmerii po nielegalnym przekroczeniu granicy tureckiej. Amnesty International wielokrotnie otrzymywała informacje o przetrzymywaniu uchodźców i osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy w warunkach nie spełniających międzynarodowych standardów.

4.4 Wydalenia. Pogwałcenie zasady *non-refoulement*

Zgodnie z fundamentalną zasadą *non-refoulement*, nie wolno nikogo wydalać do kraju, w którym groziłoby mu prześladowania lub poważne pogwałcenia praw człowieka. Zasada ta jest zawarta w międzynarodowym prawie uchodźczym oraz prawach człowieka.

Amnesty International jest zaniepokojona faktem, że w Turcji zasada ta jest łamana nie tylko ze względu na brak dostępu do procedur azylowych, ale również z powodu decyzji władz dotyczących przymusowego wydalania zarejestrowanych uchodźców i osób ubiegających się o przyznanie statusu uchodźcy.

4.5. Przesiedlenie

Zgodnie z tureckim prawem, wszyscy uchodźcy spoza Europy muszą być z Turcji przesiedleni do krajów trzecich. Kraje, które przyjmują te osoby to najczęściej Australia, Kanada, Finlandia i Stany Zjednoczone. Jednakże procedura ta jest często utrudniana przez tureckie władze. Jednym z głównych problemów są zakazy opuszczenia kraju, które otrzymują osoby, które nie uregulowały należności, związanych na przykład z udzieleniem pozwolenia na pobyt (kwoty takie, w niektórych przypadkach sięgają tysięcy euro). Zdarza się, że zakaz taki wydawany jest bezpodstawnie bez odpowiedniej informacji.

5. Zalecenia dla władz tureckich

Ogólne zalecenia

- Znieść ograniczenie geograficzne do Konwencji Genewskiej.
- Wprowadzić odpowiednie procedury prawne zgodne z międzynarodowymi standardami aby chronić wszystkich uchodźców, osoby poszukujące azylu i inne osoby, które mogą wymagać ochrony.
- Ustanowić dialog z UNHCR i innymi organizacjami w zakresie stworzenia i wdrożenia przepisów dotyczących uchodźców, osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy i osób, które mogą wymagać ochrony międzynarodowej.

Na podstawie raportu Amnesty International „Stranded. Refugees in Turkey denied protection”. Opracował Bartłomiej Perkowski. Redagowała Olga Maciaszek.